

Het trekkpad langs de Kromme Rijn tussen Wijk en Cothen

Door het voormalige waterschap het Gemeeneland van Wijk bij Duurstede slingert zich sedert vroeger tijden de Kromme Rijn, eens een machtige rivierarm, thans een gekanaliseerde waterloop die bij Wijk bij Duurstede door een duikersluis met de Rijn in verbinding staat.

De Kromme Rijn loopt van Wijk naar Utrecht en staat daar in verbinding met de Oude Rijn en de Vecht. Nog steeds is er een weinig scheepvaart voor vaartuigen tot 30 ton. De belangrijkste functie is tegenwoordig de natuurlijke afwatering voor bijna 17.000 ha land. Even ten noorden van Wijk bij Duurstede neemt de Kromme Rijn de Amerongse Wetering op, bij Cothen de Cother Grift (grift = graft = gracht van graven) en verder naar het noorden de Langbroeker Wetering met de Gooier Wetering als zijtak.

Binnenvaart

In vroeger tijden vormde de Kromme Rijn een belangrijke verbinding voor de binnenvaart naar Utrecht. Toen liep langs de oostzijde van de Kromme Rijn een jaag-, lijn- of trekkpad voor de schuitenvoerders om daar hun paarden langs te drijven, te jagen. Veelal zat de schipper te paard en werd daarom dan ook wel „het jagertje” genoemd, mede omdat dit „jagen” te paard om de schuit te trekken dikwijls aan zijn minderjarige zoon werd overgelaten. Vandaar ook dat in plaats van Trekkpad de naam Jaagpad in verschillende streken voorkomt langs waterwegen, zonder dat die naam met jagen op wild te maken heeft.

Het Trekkpad langs de oostzijde van de Kromme Rijn kwam eind 1670/begin 1671 tot stand nadat de vroege vaderen van Wijk, de landeigenaren en pachters, de vroedschap van Utrecht en de Gedeputeerde Staten er circa 20 jaar over geruzied hadden.

Ouder

Een andere thans nog bestaande Trekkweg is veel ouder. Deze werd aangelegd toen daar ter plaatse nog een afsplitsing liep van de grote rivier noordwestwaarts van de Steenstraat in Wijk bij Duurstede in de richting van Cothen.

Later geraakte die zijarm door dichtslibbing in onbruik. De naam Trekkweg is echter gebleven. Men maakt hier wel eens de vergissing, dat de tegenwoordige Trekkweg een verbastering zou zijn van (U)trech(htse)weg of Trechweg, maar dat komt

doordat men niet meer weet, dat langs die Trekkweg ook eens een watergang liep.

Het Trekkpad waar het in dit artikel om gaat, loopt langs de oostelijke oever van de Kromme Rijn en is veel jonger. Het traject van Wijk tot Cothen liep o.a. over het bezit van Willem de Renesse van Baer baron van Gendt en ressorteerde onder het waterschap het Gemeeneland, onder de jurisdictie van Wijk en tevens de supervisie van de stad en Gedeputeerden van Utrecht¹⁾. Uit de stukken blijkt, dat het pad werd „gemaect tot een peerdt padt”. O.a. de pachters van de heer Van Gendt verklaarden „dat het selve padt niet sal wesen nadeeligh aent voorscreven goet (bedoeld wordt het bezit van baron Van Gendt) maer (tot) merckelik gerijff ende dienstligh ten aensien vant acces van ons pachters”²⁾.

Ogenschijnlijk was hiermede alles koek en ei, doch om niet nader bekende redenen kwam er een kink in de kabel en kreeg men onenigheid die zich aanvankelijk ernstig liet aanzien. Baron Van Gendt had met anderen, o.m. Floris Borre van Amerongen, landcommandeur der Ridderlijke Duitse Orde van de Balije in de Nederlanden gevestigd te Utrecht, de Vrouwe van Blauhuys en de Heer van Brakel landbezit aan de noordzijde van de Kromme Rijn tussen „Cotens Gerecht ende Wyck te Duerstede”.

Deze gezamenlijke landeigenaars maakten bezwaren tegen de aanleg van de Trekkweg op grond van het feit, dat Wijk niettegenstaande hun protest toch was doorgestaan met de aanleg van het zandpad en het leggen van „vonders, heulen (bruggen) en clapheckens”³⁾. Zij beriepen zich „als Leenmannen ende Vasallen” van de Staten van Utrecht erop, dat zij „bij eede verplicht sijn, ge(en) infractie t' laten geschieden in U Edel Mogenden regalia (heerlijke rechten) ende leengoederen”.

Geweld

Dit was te bewijzen aan de hand van „de wetten ende plaecaten vande Bischoppen ende Keyser Carel (V)”. 't Recht op het aanleggen van een „Trekkpadt” kwam volgens hen alleen de „Edel Mogenden”, de Staten van Utrecht toe en dus had de Magistraat van Wijk daar niet over te beslissen. Zou deze er toch mee doorgaan, dan zouden de landeigenaren zich genoodzaakt zien, op grond van de oude resoluties, zelf het recht

in handen te nemen en zo nodig „t' selve met geweld te beletten”.

De pap wordt echter nooit zo heet gegeten als ze wordt opgediend. Zo werd het geschil tussen de landheren met Wijk en Utrecht bijgelegd, gezien de volgende ongedateerde „acte obligatoir”, die op rond 1672 gesteld kan worden, waarvan de volledige transcriptie luidt:

„Wij ondergescreve, verstaen hebbende dat de Heeren Regierders der Stadt Wijk sijn geresolveert het Treckpadt langhs den Crommerhijn van Wijk tot Cothen te leggen aende Oostsijde, mits dat de eijgenaers langhs de Westsijde het selve padt souden maecken ende onderhouden, soo beloven wij het voorscreven padt ider, voor soo veel wij daer langhs te sijn geerft te maecken ende onderhouden ende het selve op te leveren tot love (= een vrijwillig aangegane verplichting) vande Heeren vande Schouw tot voorscreven padt gecommiteert daer onder (ver)bindende onse personen ende goederen tot submissie als nae Reghten.

(w.g.) Alard Zoudenbalch”.

Aldus kwam na vele strubbelingen, welke reeds vanaf 1651 liepen, eindelijk het Treckpad langs de Kromme Rijn tot stand, ondanks veel dwarsdrijverij van de grootgrondbezitters, o.a. door het aanplanten en vervolgens verplicht rooien van de wilgen, evenzo het opruimen van de op verschillende plaatsen geplante doornheggen en doornakken, welke laatste tot ongerief in het bijzonder voor de schuitenvoerders en schippers, over de weg waren gelegd. Zelfs werd „een plancke huysken” als obstakel op het land van Joncker Daniël de Ridder van Rijnesteijn gesloopt, nadat hij voor het bouwen daarvan was beboet⁴⁾.

Men meende nog wel feodaal te kunnen optreden als in de middeleeuwen en zich op oude privileges te kunnen beroepen, doch de heren „Regierders” dachten daar anders over. Die tijd was voorgoed voorbij en de overheid liet zich niet dwingen. Het treckpad werd aangelegd in de jurisdictie van Wijk met voorkennis en goedvinden van haar Ed. Mog. Gecommitteerden en Gedeputeerden van Utrecht. „De heren Burgermeesters bij dese gelast de Stad van Wyck aengaende het leggen van dit pad ter vergaderen vande gemelde Heeren Gedeputeerden te helpen maintineren” (= handhaven, te helpen bevorderen)⁵⁾.

Zo werd na 20 jaren tegenwerking en plagerij de „koude oorlog” over het jaagpad langs de Kromme Rijn in der minne geschikt tussen Ridderschap en Steden. Een „oorlogje” met obstakels en prikkels dat niet in de geschiedenisboeken wordt vermeld, doch thans uit het stof der eeuwen aan het licht is gebracht en aan de vergetelheid ontruk.

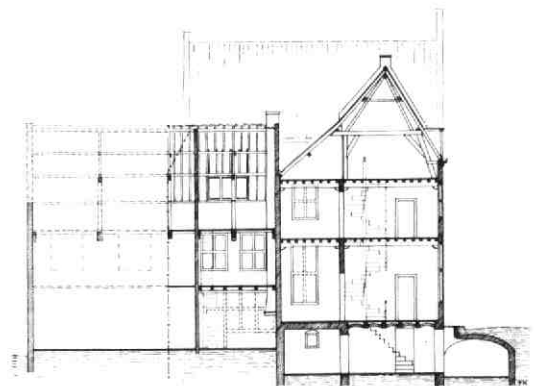
H. W. M. J. Kits Nieuwenkamp

Noten

1. Zie het extract uit de Resoluties van de Vroedschap der stad Utrecht van maandag 18 dec. 1671 in het oud-gemeentearchief van Wijk bij Duurstede, omslag 75 d(25).
2. Verklaring van 18 dec. 1671, ondertekend door: A. van Ossenberch, (procureur); Claes Budding; Dierck Aelbertse(n) van Inghen; Willem Vermerten; Willem Adriaensz. van Noort (pachters).
3. Oud-gemeentearchief van Wijk bij Duurstede inv. nr. 75.
4. Arch. no. 75, omslag d(25) van het Gemeeneland.
5. Gedateerd 18 dec. 1671; bron: volgens een extract uit de resoluties van de Vroedschap der stad Utrecht; arch. no. 75, omslag d(25) van het Gemeeneland. Gedrukte inventaris aanwezig te Wijk bij Duurstede.

Aanvulling Centrum 't Hoogt

In ons vorige nummer hebben wij u in het voorzicht gesteld de publikatie van de zeer informatieve plattegrond van 't Hoogt, getekend in 1643 door Ruysch. Nu wij toch de gelegenheid hebben terug te komen op het artikel betreffende 't Hoogt, drukken wij tevens af een foto van Hoogt 6 in de toestand van juli 1951 en een verbeterde tekening van een doorsnede door Hoogt 4, 6 en 6a, een reconstructie van de 17e eeuwse toestand.

Doorsnede door Hoogt 4, 6 en 6A. Reconstructie van de 17e eeuwse toestand. Schaal 1 : 400.